

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Добромир Добрев - ШУ „Епископ Константин Преславски“
член на научно жури,

за дисертационния труд на Боян Владимиров Баханов – Философски
факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

научна специалност: 2.3. Философия (Философия на културата,
политиката, правото и икономиката – Философия на езика)

1. Данни за докторанта. Боян Владимиров Баханов е редовен докторант с право на защита. Темата на дисертацията е „Правните норми като езикови конвенции“. Той е завършил специалност Право в Софийския университет и има магистърска степен по Философия. Заслужава да се отбележи, че докторанта притежава Удостоверение за придобита юридическа правоспособност. Боян Баханов участва в Програмата Еразмус, като за периода от февруари 2020 г. до януари 2021 г. е в Palacky University, Чешката република. През 2021 г. (март – ноември) той е в Европейският парламент в Генералната дирекция за законодателни актове. Там стажува като юрист-лингвист. Без съмнение всичко това се отразява благотворно за разработената от него дисертация. Боян Баханов показва високо ниво на мотивация и устойчиво развитие в посока натрупване на теоретични знания и практически умения. Това носи добри резултати от изследвания в една нова област, в която се изисква интердисциплинарен подход. Публикациите на докторанта за периода 2019 г. – 2021 г., включително и в издание индексирано в Web of Science, напълно покриват необходимия минимум. Посочвам тези данни като доказателства за неговата активната работа по време на докторантурата.

2. Структура и съдържание на дисертацията. В дисертационният труд се изследва актуална проблематика. Текстът на дисертацията на Боян Баханов е с обем 195 страници. Библиографията е съставена от заглавия на научни публикации, отделно има посочени нормативни документи.

Дисертацията на Боян Баханов е структурирана според изискванията: увод, основна част – разделена на 3 глави, всяка от които се състои от по три параграфа включващи по три секции, заключение, библиография. Налични са приложение, списък с приносни моменти, списък с публикации по темата, декларация от докторанта. В материалите при предаване на дисертацията са включени всички изискуеми материали и документи: заповеди, автобиография, копия на публикации, текст на автореферата.

В първа глава се разглежда обусловеността на правото от социалните конвенции в обществото. За целта в текста се развива тезата, че в предправната обществена организация междуличностните отношения са се основавали и регулирали посредством социални конвенции. Особено важно е да се отбележи релацията която докторанта прави между възникването на правото и развитието на съзнанието в човек. Това му дава основание да заключи, че правото се обуславя от съзнанието, защото колкото по-съзнателен е човекът, толкова по-развито е и неговото чувство за ред, справедливост, правилно и грешно. Така се достига и до „дълбоките конвенции“ на Андрей Мармор, един от опорните авторитети за докторанта.

Във Втора глава правните разпоредби се разглеждат като социални езикови конвенции. За докторанта правните разпоредби са езиковото проявление на правните норми, защото именно чрез тълкуване на разпоредбите се формират самите правни норми като продукт на юридическото мислене, което намира езиково отражение в правните разпоредби. Опирайки се на автори като Витгенщайн, упоменатия вече Мармор, Джон Остин, Пол Грайс и други, докторанта приема извода на Жана Шаранкова за трите значения на правната норма - интенцията на действителния законодател, конкретния смисъл при правоприлагането и собственото феноменологично значение на правната норма.

Въпреки че в езика на правото можем да разграничим тези три типа значение, това в ни най-малка степен не възпрепятства цялостната езикова яснота и единство на юридическия дискурс. Трите типа значение се различават, но те са в непрестанно взаимодействие и позволяват непрекъснатото развитие и обогатяване в езика на

правото. Това осигурява неговото развитие спрямо динамично променящите се отношения в обществото, което налага правната лексика непрекъснато да бъде дообогатявана с нови понятия и термини, които да отговарят на предизвикателствата на съвременния свят.

Особен интерес за мен представляваше третата глава, и разгледаните там промени, предизвикани от интеграционните процеси в Европа. В тази връзка докторантът посочва: „...през последните десетилетия се наблюдава съществено преумножаване както на международните, така и на общностните правни източници, а наред с това и до осезаемо нарастване на тяхната роля в регулирането на обществените отношения в рамките на отделните вътрешни правни системи“. Напълно резонен е въпросът доколко това чуждо право може да се разглежда като източник на съвършено нови езикови конвенции в националната ни правна система. Докторантът ни припомня оптимизма на Хабермас, за това, че европейците все повече споделят „принципите и ценностите на до голяма степен припокриващи се политически култури“.

Мога само да поздравя Боян Баханов за направеният в края на тази трета част извод. „Така, едва когато заменим езиковия релативизъм със светооткриване, едва когато се научим да използваме езиковите и културни различия като източник на потенциални възможности за развитие и обогатяване на собствената ни култура (като това, разбира се, ни най-малко не заличава собствените ѝ специфики и отлики) и споделим един общ европейски дискурс, едва тогава можем да говорим за еднаквост и споделяне на общи конвенции и еднозначно наднационално право“.

Текстът е написан на много добър научен език и стил, откроява се умението да се обобщава и синтезира. Докторантът навлиза в нови изследователски, интердисциплинарни полета с увереност, предопределена от теоретическите му познания и практически опит. Приносите от дисертационния труд са изведени правилно и коректно от докторанта. В заключение давам положителна оценка на дисертационния труд на докторанта, той покрива изискванията на структурно, съдържателно, теоретично, методическо равнище. Авторефератът е с обем 39 страници и отразява съдържанието и

структурата на дисертацията, в него е представена информация за дисертационния труд.

3. Бележки и препоръки. В първа глава дори не са споменати класиците на договорната теория – Томас Хобс, Джон Лок и др. Причините които те изтъкват за преодоляването на предправното, додържавно състояние, биха обогатили настоящата дисертация. Препоръчвам на докторанта Боян Баханов да продължи да използва интердисциплинарният подход търсейки връзката между правовите норми и философията на езика.

4. Заключение. Налице са основания, да твърдя, че дисертационният труд на Боян Баханов допринася за това в българската научна литература правните норми да бъдат представени като езикови конвенции. Като съществен приносен аспект, дисертантът изтъква, че за първи път в българската литература се разглежда както международното публично и частно право, както и правото на Европейския съюз като източници на нови езикови конвенции във вътрешното право на отделните държави. Напълно съм съгласен и подкрепям тезата, че единствено споделеният юридически дискурс като единна система от правила и тълкувателни способности е този, чрез който може да се постигне еднозначност и конвенционална езикова употреба между различните държави.

В заключение правя предложение към уважаемите членове на научното жури на Боян Владимиров Баханов да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор” по научната специалност: 2.3. Философия (Философия на културата, политиката, правото и икономиката – Философия на езика) и в качеството си на член на журито заявявам, че ще гласувам „за”.

22 март 2022 г

Проф. д-р Добромир Добрев